

Reziliencia a konzumácia alkoholu medzi dospelými

Ol'ga Orosová, Beáta Gajdošová, Anna Janovská

Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach

Filozofická fakulta

Katedra pedagogickej psychológie a psychológie zdravia



Čo je to reziliencia?

schopnosť získať späť sily, zotaviť sa, pružne sa vrátiť do pôvodnej podoby.

húževnatá nezdolnosť, nezlomnosť posilňujúca životné sily

Smith et al., 2008, Kebza 2009

...vlastnosť **gumovej loptičky**...

Komárik, 2010

Prečo práve reziliencia? Otázky

...ved' v psychologickej literatúre máme množstvo **podobných konštruktov**?

...v čom sú výskumné poznatky pochádzajúce zo skupiny „**risk-resilience**“ užitočné, nové, akú novú perspektívu otvárajú pre prácu školských psychologov, poradenských psychologov?



Prečo práve reziliencia? Odpovede

- **klúčové faktory a formy správania**
- **interakcia vplyvov biopsychosociálneho** vývinu jednotlivca
- **prevencia zdravia**, prevencia dysfunkčného vývinu jednotlivca
- relatívne široký psychologický konštrukt - **ľudskej adaptácie na stres, traumy, nešťastia**

Fergus, Zimmerman , 2005, Friborg et al., 2009

X. ročník konferencie PPRCH (2013)

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

UPJŠ v Košiciach
Šrobárova 2, 041 80 Košice, www.upjs.sk



Múdrosti minulosti - poznatky prítomnosti - vzdelávanie budúcnosti.



Prečo práve reziliencia? Odpovede

- orientácia na **sily, aktíva** skôr než na deficity, na **porozumenie procesu zdravého vývinu** napriek prítomnosti rizík
- štúdiom **vnútorných zdrojov** a **kvalít vonkajšieho prostredia**, ktoré napriek **nepriazni** vedú k tomu, že si niektorí ľudia počínajú lepšie než iní

Masten, Reed, 2002, Fergusson a Zimmerman , 2005, Friborg et al., 2009



Skúmanie reziliencie detí a dospelých

V porovnaní s takmer 50 ročnou históriou rozvoja koncepcií odolnosti dospelých, je história skúmania odolnosti detí a adolescentov podstatne kratšia

Osobná pohoda, kvalita života, zdravie

Centrálne „jadro“ detskej a adolescentnej reziliencie:

Vysoká úroveň sebahodnotenia a sebaúcty

Vysoký repertoár spôsobilostí zvládania situáci (coping)

Osobnostné črty a dispozície (optimizmus, extroverzia, otvorenosť skúsenosti, svedomitosť)

Kebza 2009

X. ročník konferencie PPRCH (2013)

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

UPJŠ v Košiciach
Šrobárova 2, 041 80 Košice, www.upjs.sk



Múdrost' minulosti - poznatky prítomnosti - vzdelanie budúcnosti.



Problémové okruhy skúmania reziliencie

Rozdielnosť definícií, terminológie

- Obsah - Indikátory úspešného napredovania
- Faktory/prediktory reziliencie (*blízky vzťah s osobou, ktorá sa dieťa stará, prítomnosť mentora, školská úspešnosť*)
- Reziliencia vo vzťahu k akej úrovni výkonu, úspešnosti (*v akých a koľkých oblastiach*)
- Kritéria dospelých na hodnotenie detí, dospievajúcich
- Kritéria významných dospelých vs výskumníkov
- Osobnostná vlastnosť alebo dynamický proces: ego-resiliency (*nevyžaduje prítomnosť nepriaznivej okolnosti*) vs. resilience (*vyžaduje.....*)

Novotný, 2010, Masten, Reed, 2002



Problémové okruhy skúmania reziliencie

Multidimenzionálna povaha konštruktu reziliencie

- Pozitívne reakcie v jednej oblasti a zlýhvanie v inej
- Potreba sledovania vzájomného vplyvu domén reziliencie
- Behaviorálna reziliencia, školská reziliencia
- Zmena rizík a reziliencie v priebehu života

Novotný, 2010, Masten, Reed, 2002



Definície reziliencie

- štúdium proaktívnych možností smerujúcich k **podpore a maximalizácii potencionálnych možností žiakov**
- manifestácia **flexibility, adaptability, motivácie, sociálnej zodpovednosti a kreativity**
- Reziliencia sa týka skupiny fenoménov charakterizovaných **dobrymi výsledkami** napriek **vážnym ohrozeniam** adaptácie alebo vývinu, pričom výskum v oblasti reziliencie je zameraný na **pochopenie procesu týchto priaznivých výsledkov**

Waaktaar, Torgersen, 2010, Richardson, 2008, Smith et al., 2008, Masten, 2001, Masten, Best, Garmezy, 1990 in Alvord, Grados, 2005



Reziliencia

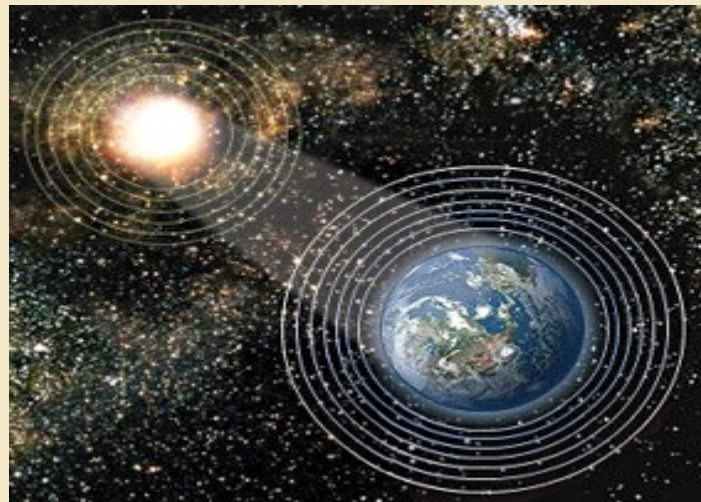
zmyslupnosť jej skúmania vo vzťahu ku školskej praxi

- Podpora zdravia, zdravého vývinu žiakov
- Intuícia, teória a výskum v prevencii rizikového správania
- Efektívne stratégie prevencie
- Efektívnosť prevencie, podpory so zdravím súvisiace správania (rodina, škola, inštitúcie/poradensko-psychologické pracoviská)

(Kumpfer, 1999, Orosová, 2002)



Prevenca



<http://www.poznanie.sk/>

Vzt'ahy, Odvaha

X. ročník konferencie PPRCH (2013)

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

UPJŠ v Košiciach
Šrobárova 2, 041 80 Košice, www.upjs.sk



Múdrost' minulosti - poznatky prítomnosti - vzdelanie budúcnosti.



Dva základné prístupy

**Na riziko orientovaný prístup
„frustrácia“**

**Na protektívne a rezilientné
mechanizmy orientovaný prístup -
optimizmus a nádej**

Implementácia výsledkov teórie a výskumu reziliencie do
oblasti prevencie

(Kumpfer, 1999)

Klasifikácia založená na úrovni rizika a výsledku

Fergus, Zimmerman, 2005, 400; Tiet, Huizinga, 2002, 261

	Nízke riziko	Vysoké riziko
Pozitívny výsledok	A zdravý vývin	B teória reziliencie
Negatívny výsledok	C neadekvátne hodnotené riziko	D rizikový model



VÝSLEDKY NÁŠHO SKÚMANIA: REZILIENCIA – KONZUMÁCIA ALKOHOLU

X. ročník konferencie PPRCH (2013)

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

UPJŠ v Košiciach
Šrobárova 2, 041 80 Košice, www.upjs.sk



Múdrost' minulosti - poznatky prítomnosti - vzdelanie budúcnosti.



Cieľ

1. Overiť faktorovú štruktúru škály reziliencie
2. Skúmať vzťah medzi rezilienciou a konzumáciou alkoholu medzi slovenskými dospelými



Výskumná vzorka

- 3725 žiakov ôsmych a deviatych ročníkov ZŠ zo západnej, strednej, východnej časti Slovenska
- Do výskumnej vzorky sa školy a školské triedy daných miest zaradované príležitostne
- Dobrovoľný, pri zachovaní anonymity
- 49% chlapcov a 51 % dievčat
- priemerný vek bol 14, 3; SD = 0, 65
- Response rate vzorky bol 93, 5%
- Realizácia výskumu bola schválená Etickou komisiou UPJŠ v Košiciach



1. Časť výsledkov nášho skúmania

SKÚMANIE FAKTOROVEJ ŠTRUKTÚRY ŠKÁLY REZILIENCIE

X. ročník konferencie PPRCH (2013)

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

UPJŠ v Košiciach
Šrobárova 2, 041 80 Košice, www.upjs.sk



Múdrost' minulosti - poznatky prítomnosti - vzdelanie budúcnosti.



The Resilience Scale

- pozostáva z 33 položiek
- autori škály pôvodne uvádzali 6 faktorov: personálnej sily /sebapercepcie, personálnej sily/percepce budúcnosti, kognitívneho štruktúrného štýlu, sociálnej kompetencie, rodinnej kohézie a sociálnych zdrojov
(Friborg et al., 2005)
- Na skúmanie faktorovej štruktúry škály reziliencie na vzorke slovenských dospelých sme použili faktorovú analýzu
- Výsledky sme spracovali programom SPSS 16.0.



Pôvodné faktory The Resilience Scale (Friborg et al., 2005)

Personálnej sily/percepčia seba

Personálnej sily/percepčia budúcnosti

Štrukturálny štýl

Sociálne kompetencia

Rodinná kohézia

Sociálne zdroje

Faktorová štruktúra The Resilience Scale (Friborg et al., 2005)
potvrdená medzi **slovenskými dospelými**

Personálna sila

Sociálna kompetencia

Rodinná kohézia

Sociálne zdroje

2. Časť výsledkov nášho skúmania

VZŤAH REZILIENCIE A KONZUMÍCIE ALKOHOLU MEDZI DOSPIEVAJÚCIMI

X. ročník konferencie PPRCH (2013)

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

UPJŠ v Košiciach
Šrobárova 2, 041 80 Košice, www.upjs.sk



Múdrost' minulosti - poznatky prítomnosti - vzdelanie budúcnosti.



Výsledky 1

Vytvorené boli tri modely BLR so závislou premennou konzumáciou alkoholu v priebehu posledných 4 týždňov (0=nie, 1=áno)

nezávislými premennými:

Model1= rod, vzdelanie otca, vzdelanie matky, finančná situácia, konzumácia alkoholu rodičmi a najlepším priateľom, dostupnosť alkoholu,

Model2=4 faktory reziliencie,

Model3=do Modelu1 boli vložené faktory reziliencie.

Výsledky 2

Model1 vysvetľoval 23 až 31% variácie konzumácie alkoholu medzi dospelými

- Model2 iba medzi 4 až 5% variácie konzumácie alkoholu medzi dospelými
- Model3 vysvetľoval medzi 24% až 32% variácie konzumácie alkoholu medzi dospelými



Výsledky 3

- konzumácia alkoholu oboch rodičov a matky, priateľov, vyššia úroveň dostupnosti alkoholu mali vzťah ku konzumácii alkoholu medzi dospelými (Model1)
- vyššia úroveň sociálnej kompetencie a nižšia úroveň rodinnej kohézie mali vzťah ku konzumácii alkoholu medzi dospelými (Model2)
- Po vložení faktorov reziliencie (Model2) do Modelu1 sa podiel sledovaných nezávislých premenných na sile modelu **podstatne nezmenil**.
- Skúmané faktory reziliencie mali malý podiel na vysvetľovaní konzumácie alkoholu medzi dospelými, najsilnejší podiel mala **konzumácia alkoholu najlepším priateľom**, tzn., že dospelí s najlepším priateľom konzumujúcim alkohol udávali konzumáciu alkoholu približne 3-krát častejšie.



Záver

- Výsledky vs. model prevencie /riziko/reziliencia
- Stratégia sociálneho vplyvu a rozvoja životných spôsobilostí
- Overovanie efektívnosti univerzálneho programu prevencie užívania drog medzi dospelými Unplugged na Slovensku



Literatúra

Alvord, M. K., Grados, J. J. (2005): *Enhancing resilience in children: A proactive approach*. Professional Psychology: Research and Practice, 36, 238-245.

Fergus, S., & Zimmerman, M.A. (2005). Adolescent resilience: A framework for understanding healthy development in the face of risk. *Annual Review of Public Health, 26, 399-419*.

Friborg, O., Hjemdal, O., Martinussen, M., Rosenvinge, J. H. (2009). Empirical Support for Resilience as More than the Counterpart and Absence of Vulnerability and Symptoms of Mental Disorder. *Journal of Individual Differences, 30, 3, 138-151*.

Kebza, V. (2009). Psychická odolnosť detí a adolescentů ve vzťahu k životnímu stylu. In: Stupková, M. a kol. (Eds.) *Psychosociálna rehabilitácia v teórii a v praxi. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 9. Októbra 2008 v Bratislave*. Bratislava: Univerzita Komenského, 6-10.

Komárik, E. (2010). Reziliencia v kontexte života. In: Komárik, E., Jenčová, A., Krajčovičová, K., Lamošová, J., Repčík, R., Šandorová, D., Hučeková, D. *Kontexty reziliencia*. Nitra, Univerzita Konštatntína Filozofa, Pedagogická fakulta, 8-20.

Kumpfer, K.L. (1999). Factors and processes contributing to resilience. In Glantz & Johnson (Eds.), *Resilience and development: Positive life adaptations*. New York: Kluwer Academic., 179-224.



Literatúra

Masten, A.S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56, 227-238.

Masten, A.S., & Reed, M.G.J. Resilience in development. In: Snyder, C. R. (Ed); Lopez, Shane J. (Ed), (2002). *Handbook of positive psychology.*, 74-88. New York, NY, US: Oxford University Press.

Novotný, J.S. (2010). Resilience dnes: teoretické koncepcie, nedostatky a implikácie. *Československá psychologie*, 54, 1, 74-87.

Rew, L., & Horner, S.D. (2003). Youth resilience framework for reducing health-risk behaviours in adolescents. *Journal of Pediatric Nursing*. 18, 6, 379–388.

Richardson, J. W. (2008). From Risk to Resilience: Promoting School–Health Partnerships for Children. *International Journal of Educational Reform*, 17, 1, 19-36.



Literatúra

- Smith, B.W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P., & Bernard, J. (2008). The Brief Resilience Scale: Assessing the ability to bounce back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15, 194-200.
- Sharkey, J. D., You, S., Schnoebelen, K. J. (2008). The relationship of school assets, individual resilience, and student engagement for youth grouped by level of family functioning. *Psychology in the Schools*, 45, 402-418.
- Tiet, Q. Q., Huizinga, D. (2002). *Dimensions of the construct of resilience and adaptation among inner city youth*. *Journal of Adolescent Research*, 17, 3, 260-276.
- Yancey, A. K., Grant, D., Kurosky, S. et al. (2011). Role Modeling, Risk, and Resilience in California Adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 48, 36–43.
- Waaktaar, T., Torgersen, S. (2010): How resilient are resilience scales? The Big Five scales outperform resilience scales in predicting adjustment in adolescents. *Scand J Psychol*, 51, 2, 157-163.



Pod'akovanie

Príspevok podporený *Agentúrou pre podporu výskumu a vývoja*
na základe zmluvy č. *APVV-0253-11*

X. ročník konferencie PPRCH (2013)

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH



UPJŠ v Košiciach
Šrobárova 2, 041 80 Košice, www.upjs.sk



Múdrost' minulosti - poznatky prítomnosti - vzdelanie budúcnosti.